



# LANDSKAPSSTYRELSENS FRAMSTÄLLNING

## Ändring av landskapslagen om naturvård

1993-94

nr 29

---

### **FÖRSLAG**

Landskapsstyrelsen föreslår att lagtinget ändrar landskapslagen om naturvård så att skyddet för ursvallade fornstränder eller s.k. stenåkrar stärks. Det stärkta skyddet föreslås gälla stenåkrar vars ytvidd är större än 5.000 kvadratmeter samt däromkring en omgivande zon som är nödvändig för bevarandet av dem.

---

## **ALLMÄNNA MOTIV**

### **1. Behovet av att skydda större stenåkrar**

Geologi är den vetenskap som behandlar jordens uppbyggnad och utvecklingshistoria medan geomorfologi är den vetenskapsgren som studerar jordytans yttformer och de processer som skapar och omformar dessa. Föremålet för detta lagförslag är större ursvallade fornstränder s.k. stenåkrar, vars tillkomst skett i samband med landhöjningen. Dessa säregna geomorfologiska bildningar är mycket viktiga för förståelsen av Östersjöns historia och landhöjningsförloppet och har utöver sina skönhetsvärden en särställning genom att de är ett utmärkande inslag i landskapet och är ovanliga i andra regioner. De har dessutom en unik biotop med lavsamhällen med ett skyddsvärde i sig.

Stenåkrarna är i alla högsta grad att betrakta som en icke-förnyelsebar naturtillgång. De är i den bemärkelsen och avseende antal, uppkomst och ålder jämförbara med fasta fornlämningar. Det finns idag förhållandevis få större stenåkrar kvar. Många har helt förstörts eller påverkats av täktverksamhet, främst före tillkomsten av den s.k. täktparagrafen år 1977 [26 § naturvårdslagen (41/77)]. Därtill har många fått fula spår i stenmassorna vid oförsiktig användning av skogsbruksmaskiner. Ett bevarande av de större stenåkrarna för framtiden kräver klara bestämmelser som begränsar uppkomsten av all ytterligare förstörande mänsklig verksamhet.

Med ett skydd för de säregna geomorfologiska bildningar som större stenåkrar utgör beaktas och bevaras ovärderliga miljö- och kulturvärden. Detta är till nytta såväl för det vetenskapliga intresset som för mänsklig livskvalitet i samband med möjligheter för rekreation, upplevelser av natur och förståelse av natur.

### **2. Om lagstiftningsbehörigheten**

Landskapet har lagstiftningsbehörighet bl.a. i frågor om natur-, djur- och miljöskydd. Denna lagstiftningsbehörighet begränsas av skyddet för de enskilda medborgarnas grundläggande rättigheter enligt regeringsformen. Eftersom äganderätt till mark principiellt anses medföra absoluta och exklusiva förfoganderättigheter måste särskild hänsyn vid lagstiftningens utformande tas till skyddet för de enskilda medborgarnas grundläggande rättigheter.

### 3. Förslagets miljöeffekter samt dess ekonomiska och organisatoriska verkningar

Ett bevarande av den särprägel landskapets natur har förutsätter ett starkare skydd av stenåkrar vilket också är i samklang med ekologiska, kulturella och sociala värden. Genom den föreslagna lagstiftningen kan förstörelse av våra värdefullaste större stenåkrar hejdas. Samtidigt beaktas att vi idag saknar kunskaper om sammanhang som kan ha en avgörande betydelse för framtida generationers livskvalitet och möjligheter.

Ett generellt skydd för större stenåkrar har ingen eller endast mycket liten ekonomisk betydelse för markägare och markinnehavare, de är i allmänhet inte lämpade för något slag av täktverksamhet. Stenåkrarna är dessutom i allmänhet olämpliga för byggnader, anläggningar, anordningar m.m. Härigenom tas hänsyn till ovärderliga miljö- och kulturvärden för alla landskapets invånare. Viktiga geomorfologiska bildningar ges ett skydd till nytta såväl för det vetenskapliga intresset som för den mänskliga livskvaliteten. Bestämmelserna grundar således inte någon allmän rätt till ersättning för markägare.

Förslaget har inte någon ekonomisk eller organisatorisk effekt för landskapet.

Landskapsstyrelsen föreslår att lagtinget antar följande lag.

**LANDSKAPSLAG**  
**om ändring av landskapslagen om naturvård**

I enlighet med lagtingets beslut  
ändras 26 § 8 mom. landskapslagen den 23 maj 1977 om naturvård (41/77) sådan den lyder i landskapslagen den 31 oktober 1984 (65/84) och  
fogas till lagens 26 § ett nytt 2 mom, varvid nuvarande 2-10 mom. blir 3-11 mom., samt en ny 26b § som följer:

26 §

-----  
Utan rätt till inlösen kan tillstånd till täkt som avses i 1 mom. nekas till den del en täkt berör landskapsbild, betydande skönhetsvärde hos naturen, speciella naturförekomster eller naturförhållanden och om det är fråga om

- a) en i landskapet eller i omkringliggande regioner sällsynt naturtillgång,
- b) en naturtillgång som inte är förnyelsebar,
- c) en naturtillgång som kan jämföras med fasta fornlämningar som avses i landskapslagen om fornminnen (9/56) samt om
- d) området är olämpligt för annan verksamhet än täkt och inlösen av området inte lämpligen kan ske med hänsyn till förekomsten av motsvarande områden i landskapet och landskapets ekonomiska resurser.

-----  
Har täktstillstånd genom avgörande som vunnit laga kraft förvägrats och kan inte markägaren använda marken för vare sig jord- eller skogsbruk, byggande eller motsvarande ändamål som medför skälig nytta och marken inte är av det slag som avses i 2 mom., är landskapet skyldigt att lösa in området, när ägaren det kräver. Den kommun där området är beläget har dock rätt att under samma förutsättningar i första hand lösa in området. Har ägaren krävt att området skall lösas in, skall landskapsstyrelsen omedelbart underrätta kommunen om detta. Är området enligt landskapsstyrelsens bedömning av särskild betydelse med hänsyn till naturvården tillkommer dock landskapet inlösningsrätten oberoende av kommuns inlösningsanspråk.  
-----

26b §

*Skydd för säregna geomorfologiska bildningar*

**Stenåkrar** är fornstränder utformade i naturen som likformigt uppbyggda stenvallar eller fält ur vilka havet fört bort det finare materialet.

Stenåkrar vars ytvidd överstiger 5000 kvadratmeter får inte förändras eller påverkas utan landskapsstyrelsens tillstånd. Till en stenåker hör en sådan omgivande zon som är nödvändig för att den skall kunna bevaras. Storleken av en sådan zon skall

i tillämpliga delar bestämmas i enlighet med bestämmelserna om skyddsområde för fast fornlämning i landskapslagen om fornminnen (9/65).

Landskapsstyrelsen skall underrätta en markägare eller markinnehavare om att en viss geomorfologisk bildning omfattas av sådant skydd som avses i 2 mom. Landskapsstyrelsen kan ge anvisningar om vad som skall iaktas för att skydda en stenåker.

Mariehamn den 17 mars 1994

L a n t r å d

Ragnar Erlandsson

Lagberedningssekreterare

Olle Ekström

**LANDSKAPSLAG**  
**om ändring av landskapslagen om naturvård**

I enlighet med lagtingets beslut

ändras 26 § 8 mom. landskapslagen den 23 maj 1977 om naturvård (41/77) sådan den lyder i landskapslagen den 31 oktober 1984 (65/84) och

fogas till lagens 26 § ett nytt 2 mom, varvid nuvarande 2-10 mom. blir 3-11 mom., samt en ny 26b § som följer:

*Gällande lydelse*

26 §

(nytt 2 mom.)

*Föreslagen lydelse*

26 §

-----  
Utan rätt till inlösen helt eller delvis kan tillstånd till täkt som avses i 1 mom. nekastill den del en täkt berör landskapsbild, betydande skönhetsvärde hos naturen, speciella naturförekomster eller naturförhållanden och om det är fråga om

a) en i landskapet eller i omkringliggande regioner sällsynt naturtillgång,

b) en naturtillgång som inte är förnyelsebar,

c) en naturtillgång som kan jämföras med fasta fornlämningar som avses i landskapslagen om fornminnen (9/56) samt om

d) området är olämpligt för annan verksamhet än täkt och

d) inlösen av området inte lämpligen kan ske med hänsyn till förekomsten av motsvarande områden i landskapet och landskapets ekonomiska resurser.

-----  
Har täktillstånd genom avgörande som vunnit laga kraft förvägrats och kan inte markägaren använda marken för vare sig jord- eller skogsbruk, byggande eller motsvarande ändamål som medför skäligen nytta,

-----  
Har täktillstånd genom avgörande som vunnit laga kraft förvägrats och kan inte markägaren använda marken för vare sig jord- eller skogsbruk, byggande eller motsvarande ändamål som medför skäligen nytta

*Gällande lydelse*

är landskapet skyldigt att lösa in området, när ägaren det kräver. Den kommun där området är beläget har dock rätt att under samma förutsättningar i första hand lösa in området. Har ägaren krävt att området skall lösas in, skall landskapsstyrelsen omedelbart underrätta kommunen om detta. Är området enligt landskapsstyrelsens bedömning av särskild betydelse med hänsyn till naturvården tillkommer dock landskapet inlösningsrätten oberoende av kommuns inlösningsanspråk.

-----

*Föreslagen lydelse*

**och marken inte är av det slag som avses i 2 mom.**, är landskapet skyldigt att lösa in området, när ägaren det kräver. Den kommun där området är beläget har dock rätt att under samma förutsättningar i första hand lösa in området. Har ägaren krävt att området skall lösas in, skall landskapsstyrelsen omedelbart underrätta kommunen om detta. Är området enligt landskapsstyrelsens bedömning av särskild betydelse med hänsyn till naturvården tillkommer dock landskapet inlösningsrätten oberoende av kommuns inlösningsanspråk.

-----